

คำนำ

ศาสนพิธีสังเขปนี้ ได้บันทึกย่อมาจากหนังสือศาสนพิธีเล่ม ๑ ซึ่งองค์การศึกษาประกาศใช้เป็นหลักสูตรนักเรียนและประถมศึกษา ชั้นตรี. วิชาศาสนพิธีนี้ นักเรียนต้องเรียนและต้องสอบได้ร่วมกับวิชาพุทธประวัติ ตามประกาศของแม่กองธรรมสนามหลวง. เพื่อความสะดวกในการเรียน และการสันทัด จึงได้เลือกคัด ตัดตอน และเพิ่มเติมตามสมควร โดยรักษาแนวเดิมไว้ทุกอย่าง, หากนักเรียนอ่านในเล่มนี้แล้วคงเข้าใจได้ อย่างรวดเร็ว แต่ถ้าตรงไหนยังไม่เข้าใจชัด ก็ควรเปิดอ่านหลักสูตรที่ท่านได้เรียบเรียงไว้พิศดาร โดยชัดเจนแล้วนั้นเถิด.

พระศรีวิสุทธิญาณ

วัดบวรนิเวศวิหาร

๔ กรกฎาคม ๒๕๒๘

ศาสนพิธีสังเขป

คู่มือนักธรรม และ ธรรมศึกษาชั้นตรี

ศาสนพิธี คือแบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่พึงปฏิบัติทางพระศาสนา โดยเฉพาะทางพระพุทธศาสนา และเกิดขึ้นภายหลังพระศาสนา.

หลักการสอนพระพุทธศาสนา ที่ทรงปฏิบัติ มี ๓ ประการ คือ :-

๑. สอนให้ไม่ทำความชั่วทั้งปวง
๒. สอนให้ทำความดีให้บริบูรณ์
๓. สอนให้ทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว.

การทำความดี เรียกว่า "ทำบุญ" หลักการทำบุญ หรือวิธีทำบุญ เรียกว่า "บุญกิริยาวัตถุ" โดยย่อ มี ๓ อย่าง คือ :-

๑. ทาน การให้สิ่งของ
๒. ศีล รักษากาย - วาจาให้เรียบร้อย.
๓. ภาวนา อบรมจิตให้ผ่องใสในทางกุศล.

บุญกิริยาวัตถุ นี้เอง เป็นต้นเหตุให้เกิดศาสนพิธีต่าง ๆ คือ

๑. รับศีลปรับปรุงกายวาจาให้เรียบร้อยก่อน
๒. ภาวนา คือฟังพระสวดหรือเทศน์ให้จิตผ่องใสสบาย
๓. ทาน คือถวายสิ่งของแก่พระ. หมายความว่า ๑. ศีล ๒. ภาวนา ๓. ทาน ทั้ง ๓ อย่างนี้ เป็นหลักในการทำบุญในพระพุทธศาสนา.

เนื่องจากการทำพิธีทางศาสนามีมาก หากแยกเป็นหมวด ก็ได้ ๔ หมวด คือ :-

๑. หมวดกุศลพิธี ว่าด้วยพิธีบำเพ็ญกุศล
๒. หมวดบุญพิธี ว่าด้วยพิธีทำบุญ
๓. หมวดทานพิธี ว่าด้วยพิธีถวายทาน
๔. หมวดปกิณณกะ ว่าด้วยพิธีเบ็ดเตล็ด.

หมวดที่ ๑ กุศลพิธี

กุศลพิธี หมายถึงการทำพิธีให้เกิดความฉลาดยิ่ง ๆ ขึ้น จนสามารถตัดความชั่วหรือบาปมัวหมองให้หมดไปโดยลำดับ. เฉพาะที่พึงปฏิบัติในเบื้องต้น มี ๓ เรื่อง คือ :-

- ก. พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
- ข. พิธีรักษาศูโบสถ
- ค. พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา.

ก. พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

การทำพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หมายความว่า ประกาศตนว่าเป็นผู้รับนับถือพระพุทธเจ้า กล่าวคือ เป็นผู้ถือพระพุทธศาสนา. (พุทธ แปลว่า ผู้รู้ ผู้ฉลาด พุทธศาสนา แปลว่า คำสอนของท่านผู้รู้, ผู้ถือพระพุทธศาสนา ปฏิบัติถูกต้องก็ย่อมฉลาดยิ่ง ๆ ขึ้น สามารถตัดความชั่วความโง่ได้)

การทำพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะนี้ มีมาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าตลอดมาจนถึงบัดนี้ รวมเป็น ๔ วิธี คือ :-

๑. มีผู้มาทูลขอบวช พระพุทธเจ้าทรงให้บวชด้วยพระวาจาว่า

"มาเถิดภิกษุ จงประพาศิพรหมจรรย์เถิด" ดังนี้เป็นต้น. ผู้ที่นั่นถือเพศคือ โคนम्म นุ่งห่มสบงจีวร เป็นเสร็จพิธี.

๒. ขอบวชต่อพระสาวก ต้องปลงผม นุ่งห่มสบงจีวรก่อน แล้วลั่นวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะคือเป็นที่พึ่งที่ระลึก ๓ หน เป็นเสร็จพิธี.

๓. ผู้มีอายุไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ขอบวช ก็บวชด้วยวิธีที่ ๒ ถ้าสำเร็จเป็นสามเณร.

๔. กฎห้าข้อผู้ไม่ต้องการบวช ลั่นวาจาถึงพระพุทธ - พระธรรม - พระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ ถ้าอายุเกิน ๑๕ ปี ผู้ชาย เรียกว่า "อุบาสก" หญิง เรียกว่า "อุบาสิกา" ถ้าอายุ ๑๕ ลงมา ๑๒ ขึ้นไป เรียกว่า "พุทธมามกะ" หรือ "พุทธมามิกา" ตามเพศชาย - หญิง.

การปฏิญาณตนเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา คนหนึ่งจะปฏิญาณหลายครั้ง ตามความเลื่อมใสศรัทธาก็ได้.

ประเพณีนิยมแสดงตนเป็นพุทธมามกะในประเทศไทย ในปัจจุบัน มีสรุปได้ ๔ คราว คือ :-

๑. คราวที่บุตร - หลาน มีอายุพ้นเขตทารก คือระหว่างอายุ ๑๒-๑๕ ปี เพื่อให้เด็กสืบความเป็นชาวพุทธตามตระกูลวงศ์.
๒. คราวส่งบุตร - หลาน ที่เป็นชาวพุทธอยู่แล้ว ไปอยู่ในถิ่นศาสนาอื่นนานแรมปี เพื่อให้เด็กระลึกอยู่เสมอว่า ตนเป็นพุทธศาสนิกชน. หรือเมื่อเข้าโรงเรียนต่างศาสนา.
๓. คราวที่เด็กเข้าศึกษาในโรงเรียนที่สอนวิชาทั้งสามัญศึกษาและวิสามัญศึกษา เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญในการที่ตนเป็นชาวพุทธอยู่ร่วมกัน.

๔. คราวที่บุคคลต่างศาสนาเกิดเลื่อมใสในพุทธศาสนา ก็ทำพิธีประกาศตนเป็นชาวพุทธ เพื่อให้ผู้อื่นทราบว่าตนถือพระพุทธศาสนาแล้ว.

ระเบียบพิธี

๑. มอบตัว คือ ก. เข้าไปหาพระที่ตนเคารพนับถือ ควรมีผู้ปกครองนำไป ถ้าเป็นโรงเรียน ก็มีตัวแทนของโรงเรียนนำไป พร้อมด้วยตัวแทนนักเรียน ถวายดอกไม้ธูปเทียน กราบ แจกความประสงค์.
ข. ฝึกหัดอบรมผู้จะแสดงตนให้รู้จักกราบไหว้ ท่องคำบูชา คำนมัสการ คำปฏิญาณ คำอาราธนาศีล ๕ คำสมาทานศีล ๕.

๒. เตรียมการ คือ ก. ฝ่ายพระสงฆ์ นิมนต์พระผู้ใหญ่หรือผู้น้อยที่สมควร ให้ครบ ๔ รูป เป็นองค์สงฆ์ จัดสถานที่ ควรจัดในโบสถ์หรือวิหาร ศาลาการเปรียญ มิได้ะตั้งพระพุทธรูป และเครื่องบูชาพร้อม
ข. ฝ่ายผู้แสดงตน นุ่งห่มผ้าขาว มีผ้าห่มเฉียงบ่า ไม่ใส่หมวก-รองเท้า, ถ้านักเรียนก็แต่งเครื่องแบบ แต่ต้องถอดหมวก-รองเท้า.
เตรียมดอกไม้ ธูป เทียน บูชาพระรัตนตรัย ๑ ชุด ถวายพระอาจารย์ในพิธีอีก ๑ ชุด. จะมีไทยธรรมถวายด้วยก็แล้วแต่ศรัทธา.

๓. พิธีการ ก. ผู้แสดงตนเตรียมแต่งตัว และเครื่องบูชาพร้อมแล้ว เข้าในบริเวณพิธี นั่งประจำที่ รอเวลา. ข. ถึงเวลา พระสงฆ์เข้าประจำที่. ค. ผู้แสดงตน จุดธูป เทียน วางดอกไม้บูชาพระ ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย เปล่งวาจาว่า

อิมินา สกกาเรน, พุทฺธํ ปุเชมิ. ข้าเจ้าขอบูชาพระพุทธเจ้าด้วยเครื่องสักการะนี้. (กราบ)

อิมิณา สกุกาเรน, ฌมมํ ปุเชมิ. ข้าพเจ้าขอบูชาพระธรรม
ด้วยเครื่องสักการะนี้. (กราบ)

อิมิณา สกุกาเรน, สงฺฆํ ปุเชมิ. ข้าพเจ้าขอบูชาพระสงฆ์
ด้วยเครื่องสักการะนี้. (กราบ)

ถวายนเครื่องสักการะแก่พระอาจารย์ กราบ ๓ ครั้ง กล่าวคำ
นมัสการพรพุทธเจ้าว่า

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมุทฺทสฺส (๓ จบ)

กล่าวคำปฏิญาณตนว่า เอสาหํ ฆนฺเต สุจิรปรินิพฺพุตมฺปิ, ตํ
ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ, ฌมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ พุทฺทมามโกติ มํ
สงฺโฆ ชาเรตุ.

หมายเหตุ :- ชายหลายคนว่า เอเต มยฺ ฆนฺเต...คจฺฉาม...

พุทฺทมามกาติ โน...

หญิงคนเดียวว่า เอสาหํ ฆนฺเต...คจฺฉามิ...

พุทฺทมามิกาติ มํ...

หญิงหลายคนว่า เอตา มยฺ ฆนฺเต...คจฺฉาม

...พุทฺทมามิกาติ โน...

เมื่อกล่าวคำปฏิญาณจบแล้ว พระสงฆ์รับว่า "สาธุ" พร้อมกัน.
ต่อจากนั้นผู้ปฏิญาณนั่งราบคอยฟังโอวาท ประนมมือฟัง. พระอาจารย์
ให้โอวาทเกี่ยวกับหัวใจพระพุทฺธศาสนา ๓ ข้อ เป็นต้น.

เมื่อฟังโอวาทจบ รับว่า "สาธุ" แล้วนั่งคุกเข่า กล่าวคำ
อาราธนาศีล ๕ ว่า

คำอาราธนาเบญจศีล (ศีล ๕)

อหํ ภนุเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณฺตุถาย ติสฺรณฺน สห ปญฺจ สีลานิ
ยาจามิ. ทุตฺติยมฺปิ อหํ ภนุเต...ยาจามิ. ตติยมฺปิ อหํ ภนุเต...
ยาจามิ.

หมายเหตุ :- ถ้าหลายคน อหํ เปลี่ยนเป็น มยฺ. ยาจามิ
เปลี่ยนเป็น ยาจาม.

คำสมาทานเบญจศีล

พระอาจารย์เป็นผู้บอก ผู้ปฏิบัติว่าตาม.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ จบ)

พุทฺธํ สฺรณํ คจฺฉามิ. ชมฺมํ สฺรณํ คจฺฉามิ. สงฺขมฺ สฺรณํ คจฺฉามิ.

ทุตฺติยมฺปิ พุทฺธํ สฺรณํ คจฺฉามิ. ทุตฺติยมฺปิ ชมฺมํ สฺรณํ คจฺฉามิ.

ทุตฺติยมฺปิ สงฺขมฺ สฺรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมฺปิ พุทฺธํ สฺรณํ คจฺฉามิ. ตติยมฺปิ ชมฺมํ สฺรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมฺปิ สงฺขมฺ สฺรณํ คจฺฉามิ.

(พระอาจารย์ว่า "ติสรณคมนํ นิฏฺฐิตํ" ผู้ปฏิบัติรับว่า "อาม
ภนุเต")

พระอาจารย์บอกต่อไป ผู้ปฏิบัติว่าตามต่อไปว่า

ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาธิยามิ.

อทินฺนาทานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาธิยามิ.

กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาธิยามิ.

มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาธิยามิ.

สุราเมรยมชฺชุปมาทภูจฺจนา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาธิยามิ.

อิมานิ ปญจ สิกขาปทานิ สมายิยามิ. (บรรทัดนี้ อาจารย์ว่า ๑ จบ.
ผู้ปฏิบัติว่า ๓ จบ)

พระอาจารย์ว่า

สีเลน สุคติ ยนฺติ สีเลน โภคสมุปทา

สีเลน นิพพุตี ยนฺติ ตสุมา สีลํ วิโสชเย.

(ผู้ปฏิบัติไม่ต้องว่าตาม)

ผู้ปฏิบัติกราบ ๓ ครั้ง. ถ้ามีไทยธรรมก็ถวายแก่พระสงฆ์ แล้ว
เตรียมกรวดน้ำ.

พระสงฆ์อนุโมทนาด้วยบท ดังนี้ ๑. ยถา...๒. สพุพิตฺติโย...

๓. โส อตุลลทฺโธ... หรือ ฐา อตุลลทฺธา... หรือ เต อตุลลทฺธา...

๔. ภวตุ สพุพ...

หมายเหตุ :- ขณะพระว่าองค์เดียว ว่า ยถา... ผู้ปฏิบัติ พึง
กรวดน้ำ รินน้ำพร้อมกันว่าคำกรวดน้ำ ตามแบบ. พอ
พระว่าพร้อมกันทุกองค์ว่า สพุพิตฺติโย... ก็รินน้ำให้
หมด แล้วประนมมือรับพร. เมื่อรพระสวดจบ ก็คุกเข่า
กราบพระสงฆ์ ๓ ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี.

ข. พิธีรักษาอุโบสถ

อุโบสถ หมายความว่า การจำศีล คือการรักษาศีล ๘ เพื่อขันเกล้า
กิเลสหายๆ ให้เบาบาง มี ๒ อย่าง คือ :-

๑. ปกติอุโบสถ เดือนละ ๔ วัน คือ ขึ้น ๘ ค่ำ, ขึ้น ๑๕ ค่ำ,
แรม ๘ ค่ำ, แรม ๑๔ ค่ำ ในเดือนเลขคี่ หรือแรม ๑๕ ค่ำ ในเดือนเลขคู่.

(เดือนเลขคี่ เช่นเดือน ๗, เดือนเลขคู่ เช่นเดือน ๘)

๒. **ปฏิชาครอุโบสถ** คือ เพิ่มข้างหน้า ๑ วัน ข้างหลัง ๑ วัน รวมเป็นคราวละ ๓ วัน เดือนละ ๔ คราว, จึงเป็นเดือนละ ๑๒ วัน. เช่น ปกติอุโบสถมีในวัน ๘ ค่ำ เพิ่ม ๗ ค่ำ และ ๙ ค่ำ เข้ามา ก็เป็นปฏิชาครอุโบสถ.

การรักษาศีล ๘ ข้อในวันที่กำหนดนี้ ชื่อว่า "รักษาอุโบสถ" การรักษาอุโบสถนี้ มีพิธีต่อไปนี้ :-

ระเบียบพิธี

๑. พึ่งตื่นนอนแต่ก่อนอรุณขึ้น เตรียมตัวให้สะอาดเรียบร้อย บูชาพระตั้งแต่รุ่งอรุณ เปล่งวาจาด้วยตนเองก่อนว่า **อิมม อัญญุคสมนุหนาคตัม พุทฺธปญฺญตฺตํ อุโปสถํ, อิมญจ รตฺตํ อิมญจ ทิวสํ สมฺมเทว อภิรทฺธิตุมฺ สมาทฺธิยามิ.**

๒. ไปวัด เข้าสู่โบสถ์ หรือวิหาร หรือศาลา เป็นต้น ซึ่งทางวัดจัดเตรียมไว้. ได้เวลาประมาณ ๕.๐๐ น. พระก็ลงโบสถ์ ทำวัตรเช้าจบแล้ว อุบาสก - อุบาสิกา ก็ทำวัตรเช้า.

๓. ทำวัตรจบแล้ว หัวหน้าอุบาสก นั่งคุกเข่า ประนมมือ ประกาศองค์อุโบสถ.

คำประกาศองค์อุโบสถ

อหฺข โภณฺโต ปกฺขสฺส อญฺญมิติวโส เอวฺรุโป โข โภณฺโต

ทิวโส, ฯ เป ฯ มา นิสฺสทฺถํ โหตุ. (ว่าคำแปลด้วย)

หมายเหตุ :- ถ้าว้น ๑๔ ค่ำ ว่า "จาตุทฺทสีทิวโส" ถ้าว้น ๑๕

คำ ว่า "ปณฺณรสีทิวโส" แทนคำว่า อฏฺฐมีทิวโส ซึ่งเป็นวัน ๘ คำ.

๔. เมื่อประกาศใกล้จบ พระผู้แสดงธรรม ขึ้นนั่งบนธรรมาสน์, อุบาสก - อุบาสิกาทุกคน กุยก์กราบ ๓ ครั้ง แล้วกล่าวคำอาราธนา (ขอ) อุโบสถศีล.

คำขออุโบสถศีล

มยฺ ภนฺเต ทิสฺรเณน สห อฏฺฐงฺกสมนุหนาคตฺ, อุโปสถํ

ยาจาม. (ว่า ๓ จบ)

๕. รับศีลอุโบสถ ว่าตามพระ เหมือนรับศีล ๕ เพียงแต่ เปลี่ยนชื่อ ๓ ว่า อพฺรหฺมจฺริยา...และเพิ่มชื่อ ๖ ว่า วิกาลโภชนา... ชื่อ ๗ ว่า นจฺจคิตฺต วาทิต วิสฺสุกทสฺสุสนา, มาลาคนุชฺชวิเลปน ธารณ มนุชฺชาน วิภูสณฺณจฺจานา... ชื่อ ๘ ว่า อจฺจุจาสยน มาหสยนา เวรมณฺณี ลิกฺขาปทํ สมาทียามิ.

อิมํ อฏฺฐงฺกสมนุหนาคตฺ... (เหมือนชื่อ ๑ ของระเบียบพิธีนี้ หน้า ๘)

พระผู้เทศก์ ผู้ให้ศีลว่า อิมานิ อฏฺฐ ลิกฺขาปทานิ อุปลถวเสน สาธุกํ รกฺขิตพฺพานิ.

อุบาสก - อุบาสิกา รับพร้อมกันว่า อาม ภนฺเต. พระว่าต่อไปว่า สีเลน สุกตฺติ ยนฺตฺติ ฯ เป ฯ ตสมฺมา สีลํ วิโสชเย. อุบาสก - อุบาสิกา กราบ ๓ ครั้ง นั่งกราบ ประนมมือฟังธรรมต่อไป.

๖. เมื่อพระแสดงธรรมจบ ทุกคนให้สาธุการ และสวดประกาศ ตนพร้อมกัน ว่า

สาธุ สาธุ สาธุ

อหิ พุทฺธลฺยจ ชมฺมลฺยจ	สงฺฆลฺยจ สรณฺ คโต*
อุปาสกตฺตํ* เทเสถี	ภิกฺขุสงฺฆสฺส สมนฺุขา
เอตํ เม สรณฺ เขมํ	เอตํ สรณฺมตฺตมํ
เอตํ สรณฺมาคฺคมฺ	สพฺพทฺทฺกฺขา ปมฺุจฺเจ
ยถาลํ จเรยฺยาหิ	สฺมฺมาสมฺพุทฺธสฺสํ
ทฺทฺขนิสฺสรณฺสฺเสว	ภาคี อสฺสํ* อนาคเต.

หมายเหตุ :- ๑. ชายว่า คโต หญิงว่า คตา. ๒. ชายว่า อุปาสกตฺตํ

หญิงว่า อุปาสิกตฺตํ. ๓. ชายว่า ภาคี อสฺสํ หญิงว่า ภาคินิสฺสํ.

(เสร็จพิธีตอนเช้าเพียงนี้)

๗. ถวายภัตตาหารเพลแก่พระสงฆ์ ตนเองก็รับประทานอาหารให้เสร็จก่อนเที่ยง. ครั้นถึงเวลาบ่าย หรือเย็น (ประมาณ ๑๕.๐๐ น.) หรือสุดแล้วแต่จะนัดกัน" ประชุมกันทำวัตรค่ำ. ถ้ามีพระมาเทศน์โปรดหัวหน้าอุบาสก คุกเข่ากราบพระ ๓ ครั้ง กล่าวคำอาราธนาพิเศษ หรือธรรมคา.

คำอาราธนาธรรม (พิเศษ)

จาทฺทฺทฺถี ปณฺณรสี	ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมึ
กาลา พุทฺธเชน ปณฺณตฺตา	สทฺทฺมฺมสฺสวณฺสฺสิเม
อฏฺฐมึ โข อยนฺุทานิ	สฺมฺปติตา อภิลกฺขิตา
เตนํยํ ปริธา ชมฺมํ	โสตุํ อีช สฺมาคตา

สาธุ อโย โภจิสฺสโม กโรตุ ฆมฺมเทสนํ
อโยจฺจ ปรีธา สพฺพา อญฺจิกตฺวา สุณาตุ ตนฺตฺติ.

หมายเหตุ :- วัน ๘ คำ ว่า อญฺจมี โข... วัน ๑๔ คำว่า
จาตุทฺถี... วัน ๑๕ คำ ว่า ปญฺณรตี ...

คำอาราธนาธรรม (ธรรมคา)

พุทฺธมา จ โลกชิปฺตี สหฺมปฺตี
กตฺตอญฺชลี อนฺธิวรี อยาจถ
สนฺตฺธิธฺ สตฺตาปฺปรชฺกฺขชาติกา
เทเสตุ ฆมฺมํ อนฺุคมฺปิํ ปชฺ.

๘. เมื่อพระเทศน์จบ ทุกคนพึงให้สาธุการ และสวดประกาศตน
เหมือนภาคเช้า และสวดคำขอมาพระรัตนตรัยว่า กาเยน วาจาเย ว
เจตฺตา วา ... เหมือนตอนปลายทำวัตรค่ำ.

๙. เมื่อเสร็จพิธี ภาคเช้า หรือภาคค่ำแล้ว ก่อนจะกลับบ้าน
พึงกล่าวคำลาต่อพระผู้เทศก์ว่า หนฺุททานิ มยฺ ภนฺุเต อาปฺุจฺฉาม,
พฺุทฺทิจฺฉา มยฺ พฺุทฺทณฺิยา.

พระผู้เทศก์ ถ้ามีพรรษาสูงกว่าองค์อื่น ๆ ในที่ประชุม นั้น พึง
กล่าวคำอนุญาต. แต่ถ้ามีพรรษาน้อย ก็ต้องให้พระองค์ที่มีพรรษาสูงสุด
เป็นผู้กล่าวคำอนุญาตว่า ยสฺสทานิ ตฺมฺุเห กาลิ มญฺุณถ.

ผู้ลาพึงรับว่า สาธุ ภนฺุเต. แล้ว กราบ ๓ ครั้ง เป็นอันเสร็จ
พิธีบริบูรณ์.

ก. พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระศาสนา

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่นิยมประกอบพิธีเวียนเทียน มี ๔ วัน คือ :-

๑. วันวิสาขบูชา ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ (หรือเดือน ๗ ปีที่มีเดือน ๘ สองหน) สำคัญคือ คล้ายกับวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า.

๒. วันอัฐมีบูชา แรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ (หรือเดือน ๗ ปีที่มีเดือน ๘ สองหน) สำคัญคือ คล้ายกับวันถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ (เผาศพพระพุทธเจ้า).

๓. วันมาฆบูชา ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ (หรือเดือน ๔ ปีที่มีเดือน ๘ สองหน สำคัญคือ คล้ายวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระโอวาทปาติโมกข์ อันเป็นหัวใจ หลักการ ของพระพุทธศาสนา ใน " จาตุรงคสันนิบาต " ที่ประชุมประกอบด้วยองค์ ๔ คือ ก. พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์ ข. ท่านเหล่านั้น ล้วนแต่เป็นเอหิภิกขุ ค. ท่านเหล่านั้น มาประชุมกันโดยมิได้นัด ง. ประชุมกันในวันเพ็ญเดือน ๓.

๔. วันอาสาฬหบูชา ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ (หรือเดือน ๘ หลัง ในปีที่มีเดือน ๘ สองหน) สำคัญคือ คล้ายวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมกัณฑ์แรก ชื่อว่า "ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร" แก่พระเบญจวัคคีย์ ได้ผลดีคือ พระโกณฑัญญะ หัวหน้าพระเบญจวัคคีย์ ได้เป็นพระอริยสาวกสงฆ์องค์แรก.

ระเบียบพิธี

๑. ถึงเวลากำหนด บ่าย หรือเย็น หรือค่ำ ทางวัดระฆังสังฆญาณภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ประชุมที่หน้าอุโบสถ หรือลานพระเจดีย์ ที่เป็นหลักสำคัญของวัด หรือที่ปูชนียสถานทางพระพุทธศาสนาบางแห่ง. ทุกคนถือดอกไม้ ธูป เทียน ชนิดที่มีไส้ใหญ่.

๒. ถ้ามีพระบรรยายให้ทุกคนทราบความสำคัญของวันนั้น (คือวันวิสาขบูชาเป็นต้นที่กำลังจะเวียนเทียนอยู่) ก่อนสัก ๕ นาที ก็จะเป็นการสมควร.

๓. หัวหน้าสงฆ์ จุดเทียน - ธูป ทุกคนจุดตาม หันหน้าเข้าหาปูชนียสถานที่จะเวียนเทียน กล่าว **นโม... พุทธสฺส** พร้อมกัน ๓ จบ. หัวหน้านำกล่าวคำถวายดอกไม้ ธูป เทียน บูชาพระรัตนตรัยตามแบบที่กำหนดไว้สำหรับวันนั้น เป็นคำๆ เฉพาะบาลี หรือแปลด้วยก็ได้ ทุกคนว่าตามจนจบ.

๔. หัวหน้าสงฆ์เดินนำแถว เรียง ๑ แถว หรือ ๒-๓ ก็ได้ พระ-สามเณร เดินหน้า อุบาสก-อุบาสิกา เดินหลัง เดินเวียนขวา คือให้แขนขวาเข้าหาปูชนียสถานที่เดินเวียน. เวียน ๓ รอบ.

รอบที่ ๑ ภาวนาบทสวดสรรเสริญพระพุทธคุณ ว่า **อิติปิ โส ภควา อรห...**

รอบที่ ๒ ภาวนาบทสวดสรรเสริญพระธรรมคุณ ว่า **สุวากุขาโต ภควตา ธมฺโม, สนฺทิภูจฺโถ...**

รอบที่ ๓ ภาวนาบทสวดสรรเสริญพระสังฆคุณ ว่า **สุปฺปนิฺนุโน ภควโต สาวกสฺสโม, อหุ...**

ครั้งเวียนครบ ๓ รอบแล้ว ก็นำดอกไม้ รูป เทียน ปักไว้ในที่
ซึ่งได้เตรียมไว้.

๕. เข้าโบสถ์ หรือวิหาร ศาลาการเปรียญ ที่กำหนดไว้ ทำ
วัตรคำ สวดมนต์ แสดงธรรม ฟังธรรม ๑ กัณฑ์ หรือ ๒-๓ กัณฑ์
หรือหลายกัณฑ์ตลอดคืน ตามศรัทธาและสามารถ.

เป็นอันเสร็จพิธี

หมวดที่ ๒ บุญพิธี

บุญพิธี คือพิธีทำบุญ ให้เกิดความสุขความสบายใจ เกี่ยวกับเรื่อง
ฉลองบั้ง เรื่องต้องการสิริมงคลบั้ง เรื่องตายบั้ง โดยแยกเป็น ๒
ประเภท คือ :- ๑. ทำบุญงานมงคล ๒. ทำบุญงานอวมงคล.

บุญพิธีทั้ง ๒ ประเภทนี้ นิยมการนิมนต์พระให้สวด เลี้ยงพระ
และถวายไทยธรรม ฉะนั้น จึงมีผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติ เป็น ๒ ฝ่าย
คือ ๑. ผู้ทำบุญ เรียกว่า "เจ้าภาพ" เป็นฝ่ายให้. ๒. ผู้ประกอบ
พิธีกรรม เรียกว่า "ฝ่ายภิกษุสงฆ์" เป็นฝ่ายรับ จึงต้องมีระเบียบพิธี
ตามสมควรแก่ประเภทนั้น ๆ ต่อไปนี้ :-

๑. ทำบุญงานมงคล

ฝ่ายเจ้าภาพต้องเตรียมการต่าง ๆ ดังนี้

๑. อาราธนาพระสงฆ์ นิยมคือ คือ ๕-๙-๘, ถ้าแต่งงาน
นิยมคู่ คือ ๘, พิธีหลวงนิยมคู่ คือ ๑๐ รูป เป็นต้น.

๒. เตรียมที่ตั้งพระพุทธรูป พร้อมทั้งเครื่องบูชา ควรใช้โต๊ะหมู่
๕-๙-๘ ถ้าหาไม่ได้ก็ใช้โต๊ะอื่นที่สมควรก็ได้ ควรปูผ้าขาว หรือผ้าสี

ที่สะอาด ยังไม่เคยใช้เป็นดีที่สุด อย่าเอาผ้าที่นุ่งห่มแล้วปูโต๊ะบูชาเป็น
อันขาด. ของบนโต๊ะบูชา คือ พระพุทธรูป ๑ กระจ่างรูป ๑ เชิง
เทียน ๒ แจกันดอกไม้บูชา ๒ จะเพื่ออะไรที่สมควรให้มากไปกว่านี้ก็ได้.
จะตั้งพระพุทธรูป ควรให้อยู่ทางขวาของพระสงฆ์ หันพระพักตร์ไปทิศ
เดียวกับพระสงฆ์หันหน้าไป. แต่ถ้าที่ไม่อำนวย ก็จัดตามความเหมาะสม.

๓. ตกแต่งสถานที่บริเวณพิธี ต้องให้สะอาดเรียบร้อย คุุณ
งามตา ชื่นใจ เป็นสิริมงคล.

๔. วงด้ายสายสิญจน์. สิญจน์ แปลว่า "รดน้ำ" สายสิญจน์
คือสายด้ายดิบ จับให้เป็น ๓ เส้น แล้วจับให้เป็น ๘ เส้น. การวง
สายสิญจน์ โยงจากฐานพระพุทธรูป วนขวารอบพระพุทธรูป โยงมาที่
หมอน้านมนต์ วนขวาที่หม้อ วางไว้ในพาน ตั้งใกล้อาสนะพระเถระผู้เป็น
ประธานในพิธี. (ห้ามข้ามสายสิญจน์)

๕. เชิญพระพุทธรูปมาตั้งบนโต๊ะบูชา ควรตรงนำพระพุทธรูป
ให้หมัดผู้นมลทินที่อาจติดอยู่ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนโต๊ะที่เตรียมไว้ แล้ว
กราบงาม ๓ ครั้ง.

๖. ปูลาดอาสนะสำหรับพระสงฆ์ จะยกพื้นให้สูงขึ้นขนาดเก้าอี้
หรือไม้ยกพื้น เพียงแต่ปูเสื่อ ปูผ้าขาว แล้วปูผ้าสีทนะ (ผ้ารองนั่ง
ของพระ) แล้วแต่ความเหมาะสม. ต้องให้ที่พระนั่งสูงกว่าที่นั่งของ
คฤหัสถ์ ถ้าเสมอกัน ต้องแยก อย่าให้ติดกัน.

๗. เตรียมเครื่องรับรองพระสงฆ์ คือ หมากพลู น้ำเย็น น้ำร้อน
และกระโถน วางไว้ด้านขวาของพระพุทธรูป (พานหมากพลู กระโถน
วางระหว่างกลาง ๒ รูปต่อ ๑ ชุดก็ได้) การวาง ให้วางกระโถนข้างใน

สุด ถัดออกมา ภาชนะน้ำเย็น, ถัดออกมา พานหมากพลู. น้ำร้อนจัด
ประเคนภายหลัง.

๘. ตั้งภาชนะทำน้ำพุทมนต์ ใช้หม้อน้ำมนต์มีฝาครอบ เรียก
'ว่า "ครอบน้ำมนต์") หรือบาตร หรือขันทองเหลือง (เว้นขันเงิน-
ทองคำ) มีพานรอง น้ำที่ใช้ทำน้ำพุทมนต์ นิยมน้ำที่ได้มาจากดิน
(ไม่นิยมน้ำฝน) ใส่ประมาณค่อนภาชนะ เทียนทำน้ำพุทมนต์ ใช้
เทียนขี้ผึ้งแท่งขนาดหนัก ๑ บาทอย่างต่ำ เตรียมตั้งไว้หน้าโต๊ะบูชา เยื้อง
มาให้ใกล้พระสงฆ์องค์ที่ ๑

๙. การจุดเทียน - รูป เมื่อเริ่มพิธี เจ้าภาพควรจุดเทียน - รูป
เอง. (อย่าต่อไฟจากตะเกียงหรือจากที่อื่น) ตั้งใจบูชาพระ. อาราชา
ศีล รับศีล อาราธนาพระปริตร. พระสวดถึงบทว่า "อเสวนา จ
พาลานํ" เป็นต้น เจ้าภาพจุดเทียนที่ครอบน้ำมนต์ แล้วยกครอบประ-
เคนพระองค์ที่ ๑.

๑๐. ข้อปฏิบัติวันเลี้ยงพระ ถ้าสวดและฉันเช้าหรือฉันเพลด้วย
หากมีการตักบาตร พอพระสวดถึงบทว่า "พาหุ" ก็เริ่มตักบาตร
แล้วยกบาตรและภัตตาหารมาตั้งไว้ใกล้พระ พอสวดจบ ก็ประเคนให้
พระฉันทันที. ถ้าสวดตอนเย็นเลี้ยงพระในวันรุ่งขึ้น. ก็ต้องเตรียมเครื่อง
รับรองพระสงฆ์เหมือนวันสวนมนต์เย็น. อาราธนาศีล รับศีล. ไม่ต้อง
อาราธนาพระปริตร. พระสวดถวายพรพระ (นโม, อิติปิ โส, พาหุ)
พอถึงบท พาหุ ก็เริ่มตักบาตร...

๑๑. สุดท้าย พอพระฉันเสร็จ เจ้าภาพถวายไทยธรรม. พระ
สงฆ์อนุโมทนา เริ่มคำว่า ยถา... เจ้าภาพกรวดน้ำ. พอพระว่าพร้อม

กันว่า **สพฺพัตติโย...เจ้าภาพกรวดน้ำให้หมด** ประนมมือรับพรจน
พระสวนจบ แล้วกราบ ๓ ครั้ง ส่งพระกลับ.

อนึ่ง ในพิธีทำบุญเลี้ยงพระ นิยมถวายข้าวพระพุทธ คือจัด
ภัตตาหารทุกอย่าง เหมือนที่ถวายพระสงฆ์ แต่ใช้ภาชนะเล็กกว่า วาง
บนโต๊ะ หรือบนผ้าขาวสะอาด หน้าโต๊ะบูชา จุฑารูป ๓ ดอกปักใน
กระถางรูปหน้าพระ นั่งคุกเข่า ประนมมือว่า นโม...๓ จบ แล้วว่า
อิมี สุปฺพยุถฺตนสมฺปนฺนํ สาลินํ (ถ้าไม่มีข้าวสาลี ก็ตัดบทว่า สาลิน
ออกได้) **โอทํ อุกกํ วรํ พุทฺธสฺส ปุเชมิ.**

เมื่อพระสงฆ์ฉันเสร็จ เจ้าภาพกราบพระพุทธ ๓ ครั้ง ประนมมือ
กล่าวคำลาข้าวพระว่า **เสถํ มงฺกฺลํ ยาจามิ.** กราบแล้วยกภาชนะข้าว
พระพุทธออกไป. (จะให้ผู้อื่นลาข้าวพระก็ได้)

ฝ่ายพระสงฆ์

พระสงฆ์ควรปฏิบัติการต่อไปนี้ :-

๑. ควรเตรียมตัวไว้ให้พร้อมก่อนถึงเวลา พอมีคนมารับก็ไปได้
ทันที. ควรไปตามกำหนด อย่าให้ก่อนมากนัก อย่าให้กระชั้นนัก ต้อง
มีกาลัญญา

๒. ต้องนุ่งห่มเรียบร้อยเป็นสมณสาธูป. ในถิ่นที่นิยมใช้พัด ควร
นำไปทุกรูป และควรใช้พัดงานมงคล (ห้ามใช้พัดงานศพ ในงานมงคล)
ถ้าขัดข้องก็ใช้พัดเฉพาะหัวหน้าองค์เดียวก็ได้. พัดนั้นใช้ในเวลา ๑. ให้
ศีล ๒. ขัดตำนาน ๓. อนุโมทนา ๔. ชักผ้าบังสุกุล.

๓. ขณะขึ้นนั่งบนอาสนะ อย่าเหยียบผ้าขาวที่ปูไว้ ควรคุกเข่า
เดินเข้าไปยังที่นั่ง, ยามต้องถือด้วยมือซ้ายรวมกันพัด (อย่าเอายามคล้อง

แขน ตั้งแต่เข้าบ้าน จนออกไป) วางพัดด้านขวามือ.

๔. พอเจ้าภาพอาราธนาศีล ผู้หัวหน้าคลี่สายสิญจน์ส่งต่อไปปลาย
แถว, พออาราธนาถึงวาระที่ ๓ ว่า **ตติยมฺปิ . . .** ผู้หัวหน้าตั้งพัดด้วย
มือขวา ถัดไปพัดลงมา ๔-๕ นิ้ว หัวแม่มือทาบตรงขึ้นตามด้ามพัด
สายสิญจน์พาดบนนิ้วชี้ พอจบคำอาราธนา ก็ตั้ง **นโม . . . ให้สฺรณะ
และศีล.** ไม่ต้องว่า "ติสฺรณคมณํ นิฏฺฐจิตฺ)

๕. พอเจ้าภาพอาราธนาพระปริตรถึงครั้งที่ ๓ พระผู้มีขีดตำนาน
(รูปที่ ๓) ตั้งพัดเตรียมขีด พออาราธนาจบ ก็เริ่มขีด **สมนฺตุตา . . .**
ทันที. พอขีดจบ ทุกรูปยกสายสิญจน์ประนมมือ ให้สายสิญจน์อยู่ระหว่าง
ง่ามแม่มือ. หัวหน้านำสวด ตั้งแต่ **นโม . . .** พอสวดถึงบทว่า **เย
สุปฺปยุตฺตา . . .** ปลดเทียนน้ำมันต์ หยดเทียนลงในน้ำ พอถึงบทว่า
นิพฺพนฺตฺติ ธีตา ยถา ยมฺปิทีโป ก็จุ่มเทียนลงในน้ำมันต์และยกขึ้น
(นิพฺ จุ่มลง . . . ปทีโป ยกขึ้น)

๖. การพรมน้ำพระพุทฺทมณต์ นิยมใช้ห้อยคามัดเป็นกำ, หรือ
ก้านระยเม ๗ ก้าน มัดติดกัน. พรมแก่บุคคลผู้เป็นเจ้าภาพที่ต้องการให้
พรม หรือพรมแก่สถานที่ ซึ่งเจ้าภาพต้องการ. (พระสงฆ์สวดบทว่า
ชยฺนฺโต . . . ในขณะพรม.) ถ้าเดินพรมแก่บุคคลหรือสถานที่ ควรถือ
พัดไปด้วย.

๒. ทำบุญงานอวมงคล

การทำบุญงานอวมงคล หมายถึงการทำบุญเกี่ยวกับเรื่องการตาย
มี ๒ อย่าง คือ :-

๑. งานทำบุญหน้าศพ ที่เรียกว่า "ทำบุญ ๗ วัน" ...๕๐ วัน ...๑๐๐ วัน หรือ ทำบุญหน้าวันปลงศพ.

๒. งานทำบุญอัฐิ ที่ปรารถนารรพบุรุษ หรือผู้ใดผู้หนึ่งที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นงานประจำปี เช่นวันสงกรานต์ (เดือน ๕), วันสารท (เดือน ๑๐) หรือวันคล้ายกันวันตายของผู้นั้น ๆ.

๑. งานทำบุญหน้าศพ

พิธีฝ่ายเจ้าภาพ ต้องเตรียมการต่าง ๆ ส่วนใหญ่คล้ายกับงานทำบุญมงคล แต่มีข้อแตกต่าง คือ :-

๑. อาราธนาพระสงฆ์สวดพระพุทธรูป นิมมกู่ คือ ๘ รูป ๑๐ รูป เป็นต้น แล้วแต่กรณี. ใช้คำอาราธนาว่า "ขออาราธนาสวดพระพุทธรูป" (งานมงคลใช้คำว่า "ขออาราธนาเจริญพระพุทธรูป")

๒. ไม่ตั้งภาชนะน้ำพุทธรูป ไม่วางสายสิญจน์ คือไม่ต้องทำน้ำพระพุทธรูป.

๓. เตรียมสายโยงหรือกุญญาโยงต่อจากศพไว้ สายโยง คือด้วยสายสิญจน์นั่นเอง. กุญญาโยงคือแผ่นผ้า กว้างประมาณ ๔ นิ้ว ยาวให้พอตั้งแต่พระองค์ต้นแถว ถึงองค์ปลายแถว และต้องมีสายโยงจากศพมาเชื่อมกับกุญญาโยงอีก. ระวางการเดินสายโยง อย่าให้สูงกว่าพระพุทธรูปในพิธี และอย่าให้ต่ำกว่าที่คนนั่ง อย่าข้ามสายโยงหรือกุญญาโยง เพราะต่อเนื่องด้วยศพ สำหรับพระจับบังสุกุล.

การปฏิบัติกิจในพิธี เมื่อพระสงฆ์ประจำที่พร้อมแล้ว เจ้าภาพจุดธูปเทียนที่บูชาพระพุทธรูปก่อน จุดธูปเทียนที่หน้าศพภายหลัง. (แต่

บางท่านว่า จุดที่หน้าศพก่อน จุดที่หน้าพระที่หลัง

ถ้ามีการเลียงพระด้วย พอพระฉันเสร็จ เจ้าภาพถวายไทยธรรมแล้ว คลี่สายโยง ถ้ามีผ้าสบง จีวร เป็นต้น ก็ทอดลงบนสายโยง แล้วนั่งประจำที่ พอพระชักบังสุกุล ก็ประนมมือไหว้. เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนา ก็กวัดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายต่อไป.

พิธีฝ่ายพระสงฆ์ เตรียมตัวและปฏิบัติกรส่วนใหญ่ก็เหมือนงานทำบุญมงคล แต่มีข้อแตกต่าง คือ :-

๑. ใช้พัดที่เกี่ยวกับงานศพ. (ถ้าไม่มี จะใช้พัดงานอื่นก็ได้).

๒. ทำบุญงานศพ ๗ วัน สวดอนัตตลักขณสูตร. ๕๐ วัน สวดอาทิตตปริยายสูตร. ๑๐๐ วัน สวดธรรมนิยามสูตร. นอกจาก ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน สวดสูตรใดก็ได้ (เว้นเจ็ดตำนาน, สิบสองตำนาน, ธรรมจักร, มหาสมัย).

๓. ไม่ต้องขัด สมณฑา... สกุเค... มีลำดับสวดคือ :- นโม... พุทฺธ... ยกปี เสลา... (องค์ที่ ๓ ขัด ตั้งพัด ขัดบทขัดของสูตรที่ต้องการ) ทุกรูปสวดพระสูตรที่ต้องการ จบพระสูตรแล้ว ต่อด้วย อวิชชาปัจจุยา สงฺขารา... ยทา หเว... อตีตํ นานวาคเมยฺย...

ถ้าสวดธรรมนิยามสูตร จบแล้ว ต่อด้วย สพุเพ สงฺขารา... แล้ว ต่อด้วย อวิชชา...

๔. ถ้างานวันเดียว มีเทศน์ด้วย เลียงพระด้วย สวด อตีตํ นานวาคเมยฺย... จบแล้ว เทศน์. เทศน์จบแล้ว สวดถวายพรพระ (อิติปิโส... พาหุ... ชยฺนุโต...) ภาตฺ สพุพมฺจลล...

๕. ถ้าเพียงแต่สวดมนต์ บังสุกุล รับไทยธรรมแล้ว อนุโมทนา

ด้วยบท อทาสิ เม...

๖. การชักบังสุกุล ต้องจับมัดมือซ้าย, จับสายโยงมือขวา สอด
ตีนไว้ใต้สาย หัวแม่มือจับบนสาย, ถ้ามีผ้าทอดบนสายโยง ก็จับผ้าโดย
วิธีเดียวกัน. ถิ่นวาจาว่า อนิจจา วต สงฺขารา...

๒. งานทำบุญอัฐิ

พิธีฝ่ายเจ้าภาพ พึงเตรียมงานส่วนใหญ่คล้ายกับงานทำบุญหน้าศพ.
เพียงแต่ตั้งโกศอัฐิ หรือรูป หรือชื่อของผู้ตายบนโต๊ะ ต่างหากจากโต๊ะ
บูชาพระ จัดดอกไม้ประดับ ตั้งกระถางรูป เเชิงเทียน ๑ คู่ หรือใช้
กระบะเครื่องห้าแทนกระถางรูปเชิงเทียนก็ได้.

พิธีฝ่ายพระสงฆ์ ส่วนใหญ่ก็เช่นเดียวกับงานทำบุญหน้าศพ. เพียง
แต่บทสวด นิยมสวด ธรรมนิยามสูตร สติปัญญาปาฐะ เป็นต้น.

หมวดที่ ๓ ทานพิธี

ทานพิธี คือพิธีถวายทานต่าง ๆ วัตถุที่ควรถวาย มี ๑๐ อย่าง
๑. ภัตตาหาร ๒. น้ำ ๓. เครื่องนุ่งห่ม ๔. ยานพาหนะ ๕. ม้าลาย
และดอกไม้บูชาพระ ๖. ของหอมคือดอกไม้บูชาพระ ๗. สบู่ชำระกาย
๘. ที่นอนหมอนมุ้ง ๙. กุฎี เติง ตู้ โต๊ะ เก้าอี้ ๑๐. ตะเกียง น้ำมัน
ตะเกียง ไฟฟ้า ไฟฉาย เป็นต้น.

แม้ของอื่น ๆ ที่สงเคราะห์เข้าในปัจจัย ๔ คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร
ที่อยู่ ยา ได้ และสิ่งจำเป็นต้องใช้ อันสมควรแก่พระภิกษุสามเณร ก็
จัดเป็นทานวัตถุทั้งสิ้น.

การถวายทานมี ๒ อย่าง คือ :-

ปาฏิบุคลิกทาน ถวายเจาะจงพระ - เณร องค์นั้น องค์นี้.

สังฆทาน ถวายแก่สงฆ์ทั่วไป ไม่เจาะจงองค์ใด ๆ.

เวลาถวายทาน มี ๒ เวลา คือ :-

กาลทาน ถวายจำกัดเวลา เช่น ฝากจลิน ภายใน ๑ เดือนท้าย
ฤดูฝน. อาหาร เข้าถึงเที่ยง.

วิกาลทาน ถวายไม่จำกัดเวลา เช่น อคิเรกจีวร, ยา, ที่นอน
ที่นั่ง เป็นต้น.

ระเบียบพิธี

ระเบียบพิธีที่ต้องศึกษานี้ มุ่งถึงพิธีถวายแก่สงฆ์ ที่เรียกว่า
"สังฆทาน" ซึ่งมีระเบียบพิธี คือ :-

๑. **ตั้งเจตนาให้แน่วแน่** คือมุ่งถวายสงฆ์จริง ไม่เห็นแก่หน้าผู้รับ
จะเป็นพระแก่ พระหนุ่ม หรือสามเณร ก็ได้ทั้งนั้น แต่ต้องให้สงฆ์
ส่งมา ไม่ใช่ทายกเลือกเอาเอง.

๒. **เตรียมทานวัตถุ** คือจะถวายสิ่งของชนิดใด เวลาใด แก่สงฆ์
ก็รูป ก็เตรียมให้พร้อม ถ้าเป็นของหนัก หรือเคลื่อนที่ไม่ได้ ก็เตรียม
ให้เหมาะกับการที่จะถวายของนั้น ๆ ได้.

๓. **เผด็จสงฆ์** คือแจ้งความประสงค์จะถวายสังฆทานนั้น ๆ ให้
สงฆ์ทราบ ระบุนามนิกขุสงฆ์เท่าที่ต้องการ ระบุนเวลา - สถานที่
ทำพิธีให้ชัดเจน.

๔. **ครั้นพร้อมทั้งฝ่ายเจ้าภาพและฝ่ายสงฆ์แล้ว** พึงปฏิบัติกร

พิธีดังต่อไปนี้ :-

ก. เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย.

ข. เจ้าภาพอาราธนาศีล รับศีล.

ค. เจ้าภาพตั้ง นโม ๓ จบ, กล่าวคำถวายสังฆทาน ตามแบบอันสมควรแก่วัตถุทานนั้น ๆ.

๕. พระสงฆ์ที่ได้รับอาราธนา ประณมมือรับว่า สาธุ ในขณะที่เจ้าภาพกล่าวคำถวายจบ. เมื่อเจ้าภาพประเคนทานวัตถุแล้ว (เป็นของหนักยกไม่ได้ หรือของเคลื่อนที่ไม่ได้ ก็รับน้ำที่เจ้าภาพหลังถวายในมือ หรือใช้สายสิญจน์โยงจากของนั้น ๆ ถวายแล้ว) ก็อนุโมทนา ยถาสัพพีติโย...ใช้คาถาอนุโมทนาตามควรแก่ทานนั้น ๆ ภาวตุ สัพพมมงคล...เจ้าภาพกรวดน้ำ. เป็นเสร็จพิธี.

คำถวายสังฆทาน

(ประเภท สามัญ ถวายเพื่อตนเอง)

อิมานิ มยฺ ภนุเต, ภตฺตานิ สปริวารานิ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอลฺล-
ชยาม, สาธุ โน ภนุเต, ภิกฺขุสงฺโฆ, อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ,
ปฏิกฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายภัตตาหาร
กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ
ภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ขอข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อ
ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

(ประเภท มตกถ์ อุกฤษฏ์)

อิมานิ มยฺ ภนุเต มตกถุตานิ สปริวารานิ ภิกขุสงฺฆสฺส
โธโณชยาม, สาธุ โน ภนุเต ภิกขุสงฺโฆ, อิมานิ มตกถุตานิ
สปริวารานิ ปฏิกุณฺหาตุ, อมฺหากถุเจว มาตาปีตุอาทีนญจ ฌาต-
กานํ กาลกถานํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย สุขาย.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายมตกถ์ตอาหาร
กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ
มตกถ์ตอาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อ
ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติของ
ข้าพเจ้าทั้งหลาย มิมีมารดาบิดาเป็นต้น ผู้ทำกาลละล่วงลับไปแล้วด้วย ลิ่น
กาลนาน เทอญ.

(คำถวายของต่าง ๆ มีคำที่เปลี่ยนจากคำว่า ภคฺตานิ ต่อไปนี้)

สลาภกถ์ ...ภคฺตานิ สปริวารานิ อสุกฺกุจฺจานเ จปีตานิ...

ข้าวสาร ...ตถุฑฺฑลานิ สปริวารานิ...

เสนาสนะ กุฎี วิหาร ...เสนาสนานิ อากถานาคตสฺส

จาตุฑฺฑิสสฺส...

ศาลาตรงธรรม...อิมํ สาลํ ฆมฺมสภาย อุฑฺฑิสสฺส

จาตุฑฺฑิสสฺส...

ผ้าวัสสิกสาฎก (ผ้าอาบน้ำฝน) ...วัสสิกสาฎิกานิ สปริวารานิ...

ผ้าจํานำพรรษา...วัสฺสาวาสิกจิวฺรานิ...

ผ้าอจเจกจิวฺร...อจเจกจิวฺรานิ...

ผ้าป่า...ปัสฺสุกฺกจิวฺรานิ...

(ต่อไปนี้เป็นทุกอย่าง)

ผ้ากฐิน (แบบที่ ๑) อิมั สปริวาริ กจินจิวรทุสสุ, สงมสุส
โอโณชยาม. (ว่า ๓ จบ)

ผ้ากฐิน (แบบที่ ๒) อิมั ฆนเต สปริวาริ กจินทุสสุ สงมสุส
โอโณชยาม, สาธุ โน ฆนเต, สงโฆ อิมั สปริวาริ กจินทุสสุ
ปฏิกคณหาตุ, ปฏิกคเหตฺวา จ อิมินา ทุสฺเสน กจิน อตฺถรตุ,
อมุหากิ ทิมฺรตุตฺติ หิตาย สุขาย.

รูปเทียน ดอกไม้ เพื่อบูชา อิมานิ มยิ ฆนเต ทิปฺฐุปฺปุส-
วารานิ รตนตฺตยฺสฺเสว ปุเชม. อมุหากิ รตนตฺตยฺสฺส ปุชา ทิมฺรตุตฺติ
หิตฺสุขาวหา โหตุ อาสวฺกฺขยฺปฺตฺติยา.

กระทงสำหรับลอยประทีป มยิ อิมินา ปทีเปน อสุกาย นมฺมทาย
นทฺธิยา ปุติเน จิตฺตํ มุนิโน ปาทวลลฺยํ อภิปุเชม อยิ ปทีเปน
มุนิโน ปาทวลลฺยฺสฺส ปุชา อมุหากิ ทิมฺรตุตฺติ หิตาย สุขาย
ถัวตฺตฺต.

ธงเพื่อบูชา มยิ อิมินา ธชฺปฏฺฐาเกน รตนตฺตยิ อภิปุเชม,
อยิ ธชฺปฏฺฐาเกน รตนตฺตยฺปุชา อมุหากิ ทิมฺรตุตฺติ หิตาย สุขาย
ถัวตฺตฺต.

เวจกุฎี มยิ ฆนเต อิมั วจฺจกุฎี อากตฺตานากตฺสฺส จาคฺคฺทิสฺสฺส
ภิกฺขุสงฺมสุส โอโณชยาม, สาธุ โน ฆนเต ภิกฺขุสงฺโฆ อิมั
วจฺจกุฎี ปฏิกคณหาตุ อมุหากิ ทิมฺรตุตฺติ หิตาย สุขาย.

สะพาน มยิ ฆนเต อิมั เสตฺตุ มหาชนานิ สาธารณฺตฺถาย
นินฺยฺยาเทม, สาธุ โน ฆนเต, สงโฆ อิมฺสฺมิ เสตฺตุมฺหิ นินฺยฺยาเท

สกุโข โหตุ, อิทธิ เสตุทานิ อุมหากิ ทิฆรตุตติ หิตาย สุขาย
ถ้าวตุ.

เกสขทานมีน้ำผึ้ง เป็นต้น สรโท นามายิ ภนเต กาโล
สมปโต, ยตุถ ตถาคโต อรหิ สมนาสมพุทโธ สารทิกพาเชน
อาพาธิกานิ ภิกขุณิ ปญจ เกสขชานิ อนุญญาสิ, สปปิ นวณิติ
เตลลิมชฺช ฆาณิตติ, มยันทานิ ตถกาลสทิสสิ สมปตฺตา, ตสฺส ภควโต
ปญจตฺตานุกิ ทานิ, ทาทูกามา, เตสุ ปริยาปนฺน, มชฺชจฺจ เตลลจ
ฆาณิตลจฺจ ภิกขุณญจเว สามเนรานญจ โอิโณชยาม, สาธุ โน
ภนเต, อยฺยา ยถาวิภตฺตา มชฺชทานญจ เตลลจฺจ ฆาณิตลจฺจ
ปฏิกุณฺหาตุ อุมหากิ ทิฆรตุตติ หิตาย สุขาย.

หมวดที่ ๔ ปกิณณกะ

หมวดนี้ว่าด้วยเรื่องเบ็ดเตล็ด เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติบางประการ ใน
การประกอบพิธีต่าง ๆ ในหมวดต้น ๆ เพื่อเติมอีก ๕ เรื่อง คือ :-

๑. วิธีแสดงความเคารพพระ

พระที่เคารพในศาสนาพิธีนี้ มี ๒ อย่าง คือ :-

๑. **พระพุทธรูป** หมายถึงปูชนียวัตถุที่เป็นเครื่องระลึกถึงพระ
พุทธเจ้าทุกอย่าง เช่นพระเจดีย์.

๒. **พระภิกษุ** หมายถึงพระภิกษุ และสามเณร ในพระพุทธ-
ศาสนา ซึ่งทรงเพศสูงกว่าตน.

การแสดงความเคารพพระดังกล่าวนี้ มี ๓ วิธี คือ :-

๑. **ประนมมือ** ในบาลีเรียกว่า "ทำัญชลี" คือประกบฝ่ามือ ให้นิ้วแนบชิดติดตรงกัน ประคองไว้ตรงระหว่างอก ปลายนิ้วชี้ขึ้น สอกแนบชิดชายโครง. ในเวลาสวดมนต์ ฟังสวด ฟังเทศน์ รับศีล และเวลาพูดกับพระผู้ใหญ่ เป็นต้น.

๒. **ไหว้** ในบาลีเรียกว่า "นมัสการ" คือยกมือประนม ก้ม ศีรษะลงเล็กน้อย หัวแม่มือจรระหว่างคิ้ว นิ้วชี้จดส่วนบนหน้าผาก. ในเวลาพระนั่งเก้าอี้ หรือยืน เดินอยู่ในที่อันไม่ควรกราบ.

๓. **กราบ** ในบาลีเรียกว่า "อภิวาท" คือกราบลงด้วยองค์ ๕ เรียกว่า "เบญจางคประดิษฐ์" องค์ ๕ คือหน้าผาก ๑ ฝ่ามือตลอด ถึงข้อศอก ๒ เข่า ๒ จดพื้น.

การกราบ ผู้ชายนั่ง "ทำพรหม" คือคุกเข่า ฝ่าเท้ายันพื้นกับ กัน, ผู้หญิงนั่ง "ทำนเทพธิดา" คือคุกเข่า ฝ่าเท้าเหยียดออกไปรองกัน. กราบในเวลาทำวัตร และเวลาแสดงคารวะอย่างสูง.

๒. วิธีประเคนของพระ

การประเคนของพระ คือการถวายของให้ถึงมือพระ. ถ้าผู้หญิง ประเคน ต้องวางบนฝ่าหรือภาชนะ เช่นบาตร เป็นต้น ที่พระถืออยู่.

ของที่ประเคน ต้องไม่เป็น วัตถุอนามาส หรือของที่พระไม่ควร จับ เช่น เงิน ทองคำ และไม่เป็นของที่หนักถึงกับต้องหาม. แม้ อาหารทุกชนิด ถ้าเลยเที่ยงแล้ว ก็ไม่ต้องประเคน.

ผู้ประเคน ฟังเข้าใกล้พระประมาณ ๑ ศอก ไม่เกินศอกคืบ จะนั่ง หรือยืน แล้วแต่สถานที่. จับของสองมือ (บางอย่างต้องจับมือเดียว เช่น ช้อนตักของใส่บาตร) ยกขึ้น น้อมถวาย เสร็จแล้วไหว้หรือกราบ

แล้วแต่กรณี.

มารยาทของผู้ประเคน ต้องแสดงออกด้วยความเคารพ ไม่ใช่เลือกใส่ให้ ทิ้งให้ โดยไม่เคารพ. ไม่ควรสูบบุหรี่ ปากคาบ หรือนิ้วหนีบบุหรีขณะประเคน. คนที่มึนเมา ก็ไม่ควรเข้าประเคน.

๓. วิธีทำหนังสืออาราธนา และทำใบปวารณาถวายจตุปัจจัย

การนิมนต์ หรืออาราธนา (ก็คือการเชิญ) พระ ไปประกอบพิธี ต้องระบุจำนวนพระ ระบุงาน ระบุสถานที่ ระบุวัน เดือน พ.ศ. เวลา ระบุการไป - กลับ. ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ขออาราธนาพระคุณเจ้า (พร้อมด้วยสงฆ์รวมทั้งหมด...รูป)
เจริญพระพุทธมนต์ในงานทำบุญวันเกิดของที่บ้านเลขที่.....
หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ..... ณ วันที่เดือน.....
พ.ศ. เวลา.....

มีผู้รับ - ส่ง. (ถ้าไม่มี ก็บอกว่า "ไม่มีผู้รับ - ส่ง ")

ถ้ามีการเลี้ยงเช้า หรือเพลด้วย หรือต้องการบาตร - ปิ่นโตด้วย ก็บอกไว้ในหนังสืออาราธนา.

(ใบปวารณาถวายจตุปัจจัย)

ขอถวายจตุปัจจัยอันควรแก่สมณบริโภก แต่พระคุณเจ้า เป็นมูลค่าบาทสตางค์ หากพระคุณเจ้าประสงค์สิ่งใด อันควรแก่สมณบริโภกแล้ว ขอได้โปรดเรียกร้องจากกัปปิยการกผู้ปฏิบัติของพระคุณเจ้า เทอญ.

ใบปวารณานี้ถวายรวมกับไทยธรรมในงานมงคล. ถ้างานอวมงคล มีผ้าทอดบังสกุล ก็กลัดติดกับผ้าที่ทอด. ส่วนเงินค่าจตุปัจจัยมอบให้ไป

กับศิษย์พระ. อย่างรวมในช่องปวารณา.

๔. วิธีอาราธนาศีล - อาราธนาพระปริตร

การอาราธนาศีล นิยมในพิธี ต่อไปนี้ ๑. ในพิธีถวายทาน ๒. ในพิธีสวดมนต์ ๓. ในพิธีเลี้ยงพระ ๔. ในพิธีเทศน์ (ถ้าเทศน์ต่อจากสวดมนต์ ตอนสวดมนต์ไม่ต้องอาราธนาศีล) ๕. ในพิธีแสดงพุทธ-มามกะ.

ผู้อาราธนาศีล ถ้าพระสงฆ์นั่งบนอาสนะยกสูง เจ้าภาพและแขกนั่งเก้าอี้ ต้องยืนไหว้พระพุทธรูป แล้วไหว้พระสงฆ์ แล้วอาราธนาศีล. ถ้าพระสงฆ์นั่งอาสนะต่ำ ต้องนั่งกราบพระพุทธรูป ๓ ครั้ง แล้วหันหน้าไปทางพระสงฆ์องค์ประธาน ประนมมือตั้งตัวตรง อาราธนาศีล.

การอาราธนาพระปริตร นิยมในพิธีสวดพระพุทธรูป ต่อจากรับศีลส่วนมาก. ถ้าสวดมนต์ก่อนเทศน์ ก็อาราธนาพระปริตรก่อน, สวดจบ ก็อาราธนาศีล. รับศีลจบ ก็อาราธนาธรรม.

คำอาราธนาศีล ๕

ดูในพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หน้า ๖)

คำอาราธนาพระปริตร

วิปตติปฎิพาหาย	สพฺพสมฺปตฺติสิทธิยา,
สพฺพทกุขวินาสาย	ปริตฺตํ พุรฺธ มงฺคลํ.
วิปตติปฎิพาหาย	สพฺพสมฺปตฺติสิทธิยา,
สพฺพทกุขวินาสาย	ปริตฺตํ พุรฺธ มงฺคลํ.
วิปตติปฎิพาหาย	สพฺพสมฺปตฺติสิทธิยา,
สพฺพโรควินาสาย	ปริตฺตํ พุรฺธ มงฺคลํ.

คำอาราธนาธรรม

(ดูในพิธีรักษาอุโบสถ หน้า ๑๐)

๕. วิธีกรวดน้ำ

๑. เตรียมภาชนะที่สะอาด เช่นคนที่ ขวดเล็ก แก้วน้ำ ใสน้ำ
ที่สะอาด, มีภาชนะรับน้ำเวลากรวดด้วย. พอพระเริ่มว่า ยถา...ก็
เริ่มกรวด ตั้งใจอุทิศส่วนบุญ ค่อย ๆ รินน้ำลงในภาชนะใบที่สำหรับรับ
(อย่าใช้นิ้วรับน้ำ) ถ้าจะกรวดลงที่ดินก็เลือกดินที่สะอาด. น้ำที่กรวดใน
ภาชนะรอง ก็ต้องเอาเทลงที่พื้นดินสะอาด. พอพระว่า สพุพิติโย...
ก็รินน้ำกรวดให้หมด แล้วประนมมือ ตั้งใจรับพร.

คำกรวดน้ำแบบสั้น

๑. อิทํ เม ฌาตึนํ โหตุ. ขอให้ผลบุญนี้ จงมีแก่ญาติของ
ข้าพเจ้า. (ว่า ๓ จบ)

๒. อิทํ เม ฌาตึนํ โหตุ, สุขิตา โหนตุ ฌาตโย.
ขอให้ผลบุญนี้ จงมีแก่ญาติของข้าพเจ้า, ขอให้พวกญาติ จงมี
ความสุขเกิด.

๓. สพุเพ สตุตา สทา โหนตุ อเวรา สุขชีวิโน
ขอปวงสัตว์ทั้งหลาย จงเป็นผู้ไม่มีเวรต่อกัน, จงเป็นผู้ดำรงชีพอยู่
เป็นสุขทุกเมื่อเกิด.

กตํ ปุณฺณผลํ มยฺหํ สพุเพ ภากึ ภวนตุ เต.
ขอสัตว์ทั้งสิ้นนั้น, จงเป็นผู้มีส่วนได้เสวยผลบุญ, อันข้าพเจ้า
บำเพ็ญแล้วนั้นเกิด.

พระศรีวิสุทธิญาณ

วัดบวรนิเวศวิหาร รวบรวม